

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY

Poslanecká sněmovna

2020

VIII. volební období

Pozměňovací návrh

Olgy Richterové

k návrhu poslanců Lucie Šafránkové, Tomia Okamury, Radima Fialy a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

(sněmovní tisk č. 652)

Návrh

V části první, čl. I se vkládají nové body X1, X2, X3, X4, X5 a X6, které znějí:

X1. V § 2 odst. 6 se na konci písmene d) slovo „nebo“ zrušuje, na konci písmene e) se tečka nahrazuje slovem „nebo“ a doplňuje se písmeno f), které zní:

„f) je osobou v bytové nouzi; bytovou nouzí se pro účely tohoto zákona rozumí stav nedostatku jistého, důstojného a přiměřeného bydlení, který osoba není schopna řešit vlastním přičiněním, nebo hrozba, že takový stav v dohledné době nastane.“.

X2. V § 37 písm. e) se za slova “odst. 6” vkládají slova “ písm. a) až e)”.

X3. V § 37 se na konci písmene e) tečka nahrazuje čárkou a doplňuje se písmeno f), které zní:

„f) v § 2 odst. 6 písm. f) se stanoví až do výše potřebné k účelu, ke kterému se dávka poskytuje. Součet dávek poskytnutých podle tohoto ustanovení nesmí v rámci kalendářního roku překročit desetinásobek životního minima jednotlivce. To neplatí, pokud je dávka poskytována za účelem úhrady peněžité jistoty, že nájemce zaplatí nájemné a splní jiné povinnosti vyplývající z nájmu bytu, v takovém případě lze dávku poskytnout až do výše jistoty stanovené občanským zákoníkem.“.

X4. Na konci § 43 odst. 5 písm. c) se doplňuje věta, která zní: „Způsob výplaty využitím přímé úhrady výdaje nebo nákladu určí plátce dávky vždy pro výplatu mimořádné okamžité pomoci z důvodu uvedeného v § 2 odst. 6 písm. f).“.

X5. V § 50 se za slova „zdravotním stavu osob“ vkládají slova „, údaje o bytové nouzi“.

X6. Na konci § 64 odst. 2 písm. a) se doplňují slova „, včetně posouzení bytové nouze,“.

Odůvodnění

Obecná část

Podpora s úhradou jistoty (kauce) formou dávky mimořádná okamžitá pomoc (MOP) je efektivním a v praxi ověřeným nástrojem zabydlování domácností v bytové nouzi či bytovou nouzí ohrožených

Podpora s úhradou jistoty formou MOP je efektivním nástrojem zabydlování rodin s dětmi i bezdětných domácností, např. osob po výkonu trestu či mladých lidí odcházejících z ústavní péče, kteří jsou v péči sociálních kurátorů.

Z aktuální analýzy Odboru pro sociální začleňování Ministerstva pro místní rozvoj České republiky vyplynulo, „že MOP na kauci je velmi účinným nástrojem pro řešení bytové situace domácností nacházejících se v substandardních typech bydlení. Po 12 měsících od přiznání dávky si standardní bydlení udrželo 85 % domácností. Po dalších 12 měsících tento podíl domácností sice poklesl, ovšem jen o 6 procentních bodů, takže po 24 měsících od přiznání dávky se podařilo vyřešit bezdomovectví u více jak tří čtvrtin domácností (79 %). [...] Z 1800 příjemců dávky tedy zhruba 1400 domácností bydlí v bytech po dobu alespoň dvou let. Tato dávka je efektivním a levným nástrojem pro ukončování bezdomovectví, je žádoucí, aby nedocházelo k dalšímu poklesu počtu přiznaných MOP, resp. aby se jejich počet v návaznosti na poptávku žadatelů navýšil.”¹

Podpora s úhradou jistoty formou MOP je méně nákladným nástrojem než alternativy

Podpora s úhradou jistoty je v mnoha případech výrazně méně nákladným způsobem řešení bytové nouze než alternativy. Jedná se o výdaj pohybující se v rozmezí 10 až 30 tisíc Kč, ve srovnání s náklady na pořízování sociálních bytů, které jsou v řádek stovek tisíc Kč v případě rekonstrukcí obecních bytů za účelem sociálního bydlení a miliony Kč v případě odkupu či výstavby bytů.

Podpora s úhradou jistoty formou MOP je rychlým řešením bytové nouze

Umístění domácnosti do běžného tržního bydlení díky podpoře s úhradou jistoty formou MOP je mnohonásobně rychlejší než pořízování sociálních bytů (ať už formou výstavby, rekonstrukce nebo odkupu). Finanční pomoc s úhradou jistoty je proto součástí nástrojů na řešení bytové nouze také v zahraničí (např. v rámci programů vlády USA pro pomoc veteránům, jako součást politik bydlení v Anglii a Skotsku).

Přijetí návrhu přispěje k omezení byznysu s chudobou.

Podpora s úhradou jistoty formou MOP již byla ověřena jako účinný nástroj pro to, jak dostat část obyvatel ubytoven do běžného bydlení. Častější využívání podpory s úhradou jistoty formou MOP má reálný potenciál napomoci tomu, aby došlo ke snížení počtu domácností na ubytovnách, a omezit tak byznys s chudobou, který se dlouhodobě omezit nedaří. Jedním z nejvíce kritizovaných znaků byznysu s chudobou je vysoká výše nájmu, kterou chudé domácnosti platí v (obvykle nevhodných) bytech, jiných než obytných prostorech apod., které jsou zároveň dostupné i bez nutnosti uhradit jistotu při uzavření nájmní nebo obdobné smlouvy. Podpora při úhradě jistoty umožní domácnostem v bytové nouzi, které splní další podmínky, aby získaly standardní bydlení (tj. s nájmem odpovídajícím poloze a stavu bytu, jehož pronájem je spojen s úhradou jistoty).

Díky zabydlení domácností v bytové nouzi s pomocí MOP dojde ke snížení rizika závažných a pro veřejné rozpočty nákladných problémů spojených s vyloučením ze standardního bydlení.

S přežíváním rodin v bytové nouzi (např. na ubytovnách) je spojena celá řada negativních jevů jako ohrožení dětí sociálně-patologickými jevy, nevhodné podmínky pro vzdělávání dětí, ale i vyšší riziko umístění dětí mimo rodinu. Ačkoli špatné bytové či majetkové poměry nemohou být samy o sobě důvodem pro návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) na odebrání dítěte z rodiny, nic nebrání tomu, aby rodiče v obtížné životní situaci z vlastní vůle a ve snaze zabezpečit své dítě umístili děti do státní péče (například do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo dětské domova pro děti do 3 let věku). Rovněž soud může nařídit odebrání dětí z rodiny, jejímž hlavním problémem je absence vyhovujícího bydlení, pokud jsou jako důvod umístění dětí do státní péče současně uvedeny další skutečnosti (jako např. nedostatečná péče rodičů). Ve výsledku je tak počet dětí, které se ocitají ve státní péči kvůli bytovým problémům rodiny, stále vysoký. Dle šetření Veřejné ochránkyně práv hraji špatné bytové či materiální podmínky roli v umístění více než 70 % do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, v

¹ https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/Tematicko-pruzevny-vyzkum_%C3%9Aasp%C4%9B%C5%A1nost-d%C3%A1vek-mimo%C5%99%C3%A1dn%C3%A9-okam%C5%BEit%C3%A9-pomoci-na-%C3%BAhradu-jistoty.pdf

40 % se jednalo o jediný důvod.² Lze předpokládat, že navržená úprava podmínek pro výplatu MOP za účelem podpory s úhradou jistoty umožní zabydlení částí rodin, které se aktuálně nachází v bytové nouzi, do standardního bydlení, díky čemuž dojde ke snížení rizika umístění dětí mimo rodinu, což je nejen nevhodné z hlediska rozvoje dítěte, ale i nákladné.

Dále lze předpokládat určitý pozitivní dopad navržené úpravy na dostupnost standardního bydlení pro osoby po výkonu trestu, což může mít dopad na snížení recidivy, která často souvisí s absencí stabilního bydlení a možností rozvíjet sociální vazby. Větší šance na zabydlení díky navržené úpravě může také napomoci částečně snížit vysokou mírou uvěznění a bezdomovectví mladých lidí odcházejících z ústavní péče. Obdobně může navržená úprava napomoci v získání standardního bydlení v případě některých osob se zkušeností s duševním onemocněním, a tímto podpořit proces reformy psychiatrické péče.

Předpokládaný dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet a ostatní veřejné rozpočty,

Lze předpokládat, že v případě přijetí návrhu může dojít k navýšení počtu vyplacených MOP o maximálně 1 až 2 tisíce, s čímž by byl spojený souhrnný dopad na státní rozpočet (při průměrné výši MOP 20 tisíc Kč) ve výši 20 až 40 milionů korun ročně.

V případě přijetí návrhu lze nicméně odůvodněně předpokládat, že budou realizovány určité úspory na nákladech spojených s bytovou nouzí, mezi které patří např. státní péče o děti či vězeňství, jak bylo popsáno výše.

Potenciální úsporu lze ilustrovat na následujícím příkladu:

Z rodiny přebývající na ubytovně byly dvě děti umístěny do dětského domova kvůli zanedbávání péče ze strany rodičů (které bylo způsobeno jak nízkými rodičovskými kompetencemi rodičů, tak tím, že zajišťování potřeb dětí na ubytovně se sdílenými sociálními zařízeními a kuchyní a výskytem sociálně patologických jevů je obtížné). Pobyť dětí v dětském domově stojí veřejné rozpočty 900 tisíc korun ročně. Pokud by se rodičům podařilo z ubytovny po třech letech dostat, o děti neztratili zájem a zlepšili své rodičovské kompetence a děti tak mohly být navraceny do jejich péče, za 3 roky pobytu v dětském domově stát zaplatí 3,6 milionu, pokud děti zůstanou v dětském domově do své zletilosti, půjde o 10 až 25 milionů (v závislosti na věku dětí při umístění do zařízení). Oproti tomu v případě poskytnutí podpory s úhradou jistoty formou MOP a přestěhování rodiny do standardního bydlení a současného poskytování podpory rodiny formou sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi (kdy pracovník dochází do rodiny, s kterou spolupracuje na posílení rodičovských kompetencí) by mohly děti zůstat v péči rodičů. Náklad pro veřejné rozpočty by činil 112 tisíc Kč za poskytování sociálně-aktivizační služby (pokud byla poskytována po dobu 2 let), náklad na poskytnutí MOP přibližně 20 tisíc Kč. Celkové náklady pro veřejné rozpočty by se pohybovaly kolem 130 tisíc Kč. To je téměř o 3,5 milionů Kč méně než v případě tříletého pobytu dětí v dětském domově a o desítky milionů Kč méně než v případě jejich setrvání v zařízení do jejich zletilosti. V případě druhé varianty je přitom nižší riziko, že v další generaci dojde k opakování negativního vzorce spočívajícího v životě na ubytovně, nízkých rodičovských kompetencích a odebrání dětí z rodin, což stojí veřejné rozpočty miliony Kč.

Graf 9: Roční veřejné výdaje na dítě v různých službách pro děti bez postižení (Kč)*

Zdroj: Výzkumná zpráva Investice do dětí, s. 41.
https://lumos.contentfiles.net/media/asset/s/file/Investice_do_deti_CELA_ZPRAVA_A_web_ilwLb15.pdf

² Viz

https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Ustavni_vychova/2019_0110_Zprava_DET_zarizeni_pro_deti_A4_CS_04_web.pdf

Zvláštní část

K bodu X1)

Pro to, aby mohla být podpora s úhradou jistoty formou MOP poskytována osobám, které jsou v bytové nouzi, je doplněno, že za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi také považovat osoby v bytové nouzi nebo ohrožené bytovou nouzí. To je velmi důležité proto, aby byla umožněna podpora s úhradou jistoty formou MOP osobám, které potřebují podporu v oblasti bydlení, avšak na základě testování příjmů ve zkoumaném období je není možné považovat za osoby v hmotné nouzi. Typickým příkladem jsou oběti domácího násilí, které kvůli svému zdraví a bezpečí se potřebují přestěhovat do jiného bydlení, ale dle příjmu společně posuzovaných osob (včetně příjmu agresora) je nelze považovat za osoby v hmotné nouzi.

K bodu X2 a X3)

Dle platné právní úpravy součet dávek MOP nesmí v rámci kalendářního roku překročit desetinásobek životního minima jednotlivce. Takto stanovený limit maximální možné výše MOP v brání využití MOP na podporu s úhradou jistoty v případech, kdy již byla ve stejném roce vyplacena MOP za jiným účelem (a zbývající maximální možná výše MOP nepostačuje vzhledem k výši jistoty), nebo v regionech, kde je vyšší nájemné a vyšší výše požadované jistoty. Je nezbytné umožnit, aby maximální možná výše vyplacené MOP překročila desetinásobek životního minima jednotlivce v případě podpory s úhradou jistoty. Navržená úprava, dle níž může být MOP v případě podpory s úhradou jistoty vyplacena až do výše jistoty stanovené občanským zákoníkem je adekvátním řešením. Jistota nesmí dle § 2254 odst. 1 občanského zákoníku přesáhnout trojnásobek měsíčního nájemného.³ Zároveň při tomto navýšení nelze předpokládat významný navýšení výdajové stránky státního rozpočtu, jak je popsáno níže.

K bodu X4)

Proto, aby nedocházelo k využití MOP poskytnuté za účelem podpory s úhradou jistoty, k jiným účelem, je stanoveno, že jako způsob výplaty je vždy využívána přímá úhrada.

K bodu X5)

Mezi údaje rozhodné pro nárok na dávku jsou doplněny údaje o bytové nouzi.

K bodu X6)

Je doplněno, že posouzení bytové nouze je součástí procesu shromažďování a analyzování údajů o osobách v hmotné nouzi.

Platné znění dotčených ustanovení zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, s vyznačením navrhovaných změn

§ 2

(6) Za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, která v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením, jestliže zejména

- a) je propuštěna z výkonu zabezpečovací detence, z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, nebo
- b) je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěna ze zdravotnického zařízení poskytovatele zdravotních služeb, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti, nebo

³ „Ujednají-li strany, že nájemce dá pronajímateli peněžitou jistotu, že zaplatí nájemné a splní jiné povinnosti vyplývající z nájmu, nebo ujednají-li si pro případ porušení těchto povinností smluvní pokutu, nesmí jistota a právo na zaplacení smluvní pokuty v souhrnu přesáhnout trojnásobek měsíčního nájemného.“

c) je propuštěna ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech, nebo

d) nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší, ~~nebo~~

e) je osobou, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.

f) je osobou v bytové nouzi; bytovou nouzí se pro účely tohoto zákona rozumí stav nedostatku jistého, důstojného a přiměřeného bydlení, který osoba není schopna řešit vlastním přičiněním, nebo hrozba, že takový stav v dohledné době nastane.

§ 37

VÝŠE MIMOŘÁDNÉ OKAMŽITÉ POMOCI

Výše mimořádné okamžité pomoci osobě uvedené

a) v § 2 odst. 3 se stanoví k doplnění příjmu do výše existenčního minima osoby, která není nezaopatřeným dítětem, a u nezaopatřeného dítěte do výše jeho životního minima,

b) v § 2 odst. 4 se stanoví s přihlédnutím k majetkovým poměrům a příjmové situaci osoby až do patnáctinásobku částky životního minima jednotlivce³⁵⁾,

c) v § 2 odst. 5 písm. a) se stanoví až do výše jednorázového výdaje,

d) v § 2 odst. 5 písm. b) se stanoví až do výše nákladů uvedených v § 2 odst. 5 písm. b) nebo c), s tím, že součet dávek poskytnutých podle každého z těchto ustanovení nesmí v rámci kalendářního roku překročit desetinásobek životního minima jednotlivce³⁵⁾,

e) v § 2 odst. 6 písm. a) až e) se stanoví jednorázově až do výše 1 000 Kč s ohledem na okamžité nezbytné potřeby; celková výše mimořádné okamžité pomoci se stanoví s přihlédnutím k úložnému a k prostředkům, které obdrží osoba při propuštění ze školského zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Součet dávek poskytnutých podle tohoto ustanovení nesmí v rámci jednoho kalendářního roku překročit čtyřnásobek životního minima jednotlivce³⁵⁾,

f) v § 2 odst. 6 písm. f) se stanoví až do výše potřebné k účelu, ke kterému se dávka poskytuje. Součet dávek poskytnutých podle tohoto ustanovení nesmí v rámci kalendářního roku překročit desetinásobek životního minima jednotlivce. To neplatí, pokud je dávka poskytována za účelem úhrady peněžité jistoty, že nájemce zaplatí nájemné a splní jiné povinnosti vyplývající z nájmu bytu, v takovém případě lze dávku poskytnout až do výše jistoty stanovené občanským zákoníkem.

§ 43

VÝPLATA DÁVEK

(5) Způsob výplaty určuje plátce dávky tak, že bere v úvahu schopnosti a možnosti osoby v hmotné nouzi s dávkou v hmotné nouzi hospodařit a využít dávku k účelu, ke kterému je určena. Způsob výplaty

a) příspěvku na živobytí může určit plátce dávky tak, že nejméně 35 % a nejvýše 65 % přiznané dávky bude poskytnuto využitím poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě. Příjemci dávky, který pobírá dávku déle než 6 měsíců v posledních 12 měsících, bude dávka vyplácena tak, že nejméně 35 % a nejvýše 65 % dávky bude vypláceno poukázkami opravňujícími k nákupu zboží ve stanovené hodnotě. Ustanovení předchozí věty se nepoužije v případech, kdy výše příspěvku na živobytí nepřesahuje 500 Kč, a v případech, kdy je příjemce nebo osoba s ním společně posuzovaná osobou, která poskytuje péči podle § 3 odst. 1 písm. a) bodu 5, nebo osobou, které

1. jsou poskytovány pobytové sociální služby⁷⁸⁾,
2. je poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení po celý kalendářní měsíc,
3. byla pravomocným rozhodnutím soudu omezena svéprávnost⁷⁹⁾,
4. byl přiznán příspěvek na péči ve stupni III (těžká závislost) nebo stupni IV (úplná závislost)⁷⁴⁾, a to ode dne právní moci rozhodnutí o přiznání této dávky, nebo je osobou starší 70 let,
5. byla přiznána invalidita III. stupně,

anebo v případech, kdy se jedná o důvody hodné zvláštního zřetele,

b) mimořádné okamžité pomoci přiznané z důvodu uvedeného v § 2 odst. 3 může určit plátce dávky tak, že nejméně 35 % a nejvýše 65 % přiznané dávky bude poskytnuto využitím poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě,

c) mimořádné okamžité pomoci přiznané z důvodu uvedeného v § 2 odst. 5 určí plátce dávky jako způsob výplaty využitím přímé úhrady výdaje nebo nákladu, který je důvodem pro přiznání mimořádné okamžité pomoci, nebo využitím poukázky na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě; hotovostní způsob výplaty může u mimořádné okamžité pomoci přiznané z důvodu uvedeného v § 2 odst. 5 určit plátce dávky pouze v případě, nelze-li využít těchto způsobů výplaty, nebo pokud plátce dávky dospěje v odůvodněném případě k závěru, že je důvodné

poskytnutí dávky tímto způsobem. **Způsob výplaty využitím přímé úhrady výdaje nebo nákladu určí plátec dávky vždy pro výplatu mimořádné okamžité pomoci z důvodu uvedeného v § 2 odst. 6 písm. f).**

§ 50

POVINNOSTI STÁTNÍCH ORGÁNŮ, OBCÍ, KRAJŮ A DALŠÍCH OSOB

Státní orgány, obce a kraje a jejich orgány, další právnické a fyzické osoby, s výjimkou příjemců dávek a osob společně posuzovaných, sdělují na výzvu příslušného orgánu pomoci v hmotné nouzi, který o dávce rozhoduje, bezodkladně a bezplatně údaje rozhodné pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu; jde-li však o údaje týkající se zdravotního stavu vyžádané orgánem pomoci v hmotné nouzi, platí o úhradě zdravotních služeb poskytnutých poskytovateli zdravotních služeb zvláštní právní předpisy¹⁸). Údaji rozhodnými pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu se rozumí údaje o výši příjmu osob, údaje o skutečnostech prokazujících nezaopatřenost dítěte, údaje o nepříznivém zdravotním stavu osob, **údaje o bytové nouzi** a další údaje nezbytné pro zjištění, zda jsou plněny podmínky stanovené tímto zákonem.

§ 64

(1) Zaměstnanci orgánů pomoci v hmotné nouzi jsou v souvislosti s poskytováním dávek povinni

- a) chránit práva a zájmy osob v hmotné nouzi, přitom respektovat jejich důstojnost, soukromí a důvěrnost sdělení a zachovávat mlčenlivost, nestanoví-li tento zákon nebo zvláštní právní předpis jinak,
- b) informovat každou osobu o možných postupech řešení hmotné nouze a zapojovat ji do řešení její situace a vést ji k vlastní odpovědnosti,
- c) respektovat jedinečnost každé osoby bez ohledu na její původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, ekonomickou situaci, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, náboženské a politické přesvědčení, a to bez ohledu na skutečnost, jak se tato osoba podílí na životě společnosti,
- d) vyhledávat aktivně osoby, které jsou ohroženy hmotnou nouzí, nebo se již ve stavu hmotné nouze nacházejí,
- e) spolupracovat s obcí, v jejíž působnosti se bydliště osoby v hmotné nouzi nachází.

(2) Zaměstnanci orgánů pomoci v hmotné nouzi, kteří jsou zařazeni jako sociální pracovníci⁶⁹), jsou dále povinni v souvislosti s posuzováním stavu hmotné nouze příjemců příspěvku na živobytí a společně posuzovaných osob, které se nacházejí ve stavu hmotné nouze déle než tři kalendářní měsíce, s výjimkou nezaopatřených dětí,

- a) shromažďovat a analyzovat údaje o osobách v hmotné nouzi, potřebné pro posouzení jejich situace, **včetně posouzení bytové nouze,**
- b) dohodnout ve spolupráci s osobami v hmotné nouzi postup řešení jejich situace hmotné nouze,
- c) používat při řešení situace hmotné nouze osoby metody a postupy, které jsou vhodné pro tyto osoby,
- d) vést nezbytnou dokumentaci o metodách a postupech řešení situace hmotné nouze osob včetně zhodnocení při ukončení spolupráce s osobami v hmotné nouzi,
- e) spolupracovat s dalšími zaměstnanci orgánu pomoci v hmotné nouzi při řešení situace osob v hmotné nouzi a umožňovat kontrolu použitých metod a postupů,
- f) spolupracovat při řešení situace hmotné nouze osob s provozovateli sociálních služeb, s poradenskými zařízeními a organizacemi, které osobám v hmotné nouzi v obci pomáhají.